

NORDSVERIGES
SKOGSPOLITISKA PROBLEM

AV

NILS SCHAGER
JÄGMÄSTARE, STOCKHOLM

INNEHÅLL:

	S.
<i>Inledning</i>	3
<i>Historisk återblick</i>	5
<i>Den nu gällande lappmarkslagstiftningens principer</i>	8
<i>Undersökning om lappmarkslagets verkningar</i>	9
Den traditionella åskådningen	9
Framträdandet av nya meningsriktningar	13
Den nya skolans erinringar mot lagens teoretiska underlag	15
Kritiken beträffande lagens praktiska verkningar	17
A. Det uthålliga skogsbruket	17
B. Utsyningstvångets praktiskt ekonomiska konsekvenser	24
Skogsbiologiska och sociala spörsmål som höra samman med tvångs-	
lagstiftningens eventuella avvecklande	27
<i>Slutord</i>	37

INLEDNING.

Barrskogarna i Fennoscandias nordligaste delar förete till såväl allmän typ som produktion i flera hänseenden avvikelser från sydligare traktens barrskogsbestånd. Orsakerna härtill äro i främsta rummet att söka i klimatet, vilket påverkar ej blott skogsträdens utvecklingsmöjligheter utan jämväl själva marken och dess lämplighet för skogsproduktion. Den korta sommaren gynnar i viss mån råhumusbildning och försumpningsfenomen i marken, tillbakasätter skogsträdens tillväxt samt försvårar i vissa hänseenden skogens reproduktion.

Emellertid betingas de nordskandinaviska skogarnas nuvarande särställning ej enbart av klimatiska och skogsbiologiska faktorer. Ekonomiska samt kommunikations- och befolkningstekniska förhållanden hava därvid även spelat in. Industrien har först relativt sent nått större kapacitet i dessa bygder. Detta har i förening med bebyggelsens gleshet orsakat, att flottleder och övriga kommunikationsanordningar ofullständigt och sent kommit till utveckling. Skogarnas exploatering har påbörjats avsevärt senare än i sydligare trakter; nordskandiaviens skogar bevara därför ännu å väldiga arealer något av sin urskogstyp.

Den särställning, som dessa skogar sålunda hittills intagit, har ej kunnat undgå att få vissa verkningar av skogspolitisk och ekonomisk art. Måhända hava dessa skarpast kommit till synes i Sverige. Det nordliga Norges skogsfråga är i mycket ett lövskogens problem. I Finland åter, där de skogsbiologiska förhållandena mer överensstämma med de svenska, besitter staten så stor del av de norra skogsområdena, att hushållningen med dessa traktens urskogar mer blivit

en statens skogsförvaltnings inre organisationsfråga än ett allmänt skogspolitiskt problem.

I Sveriges ekonomiska politik har däremot som ovan framhållits spørsmålet om de nordliga landsändarnas urskogsförråd och dess rationella tillgodogörande tilldragit sig stark uppmärksamhet. Redan för ett 60-tal år sedan under den storindustriella sågverksrörelsens genombrottsperiod var frågan under statsmakternas behandling och föranledde då lagstiftningsåtgärder. Sedan har detta problem under det gångna halvsekle tid efter annan tagits upp till debatt i fackliga och politiska kretsar för att slutligen under nuvarande tid skjutas fram i förgrunden av den skogspolitiska diskussionen. Anledningarna till att så skett äro flera. Inom svenskt skogsbruk har rationell skogsvård under intensiv drift först tagits upp i de södra och mellersta landsdelarna. Utvecklingen har sedan gått från söder mot norr. När denna skogsbrukets rationaliseringsprocess för omkring 15 år sedan nådde fram till området för de högnordiska barrursskogarna, växte en mängd problem av biologisk, ekonomisk och skogspolitisk art fram. Det har i första hand gällt att finna former för dessa urskogars inordnande under modern skogsvård och rationell drift. Därvid hava skiftande meningar gjort sig gällande ej blott i fråga om själva huggningsmetoderna utan kanske än mer rörande det tempo, i vilket det gamla, oväxtliga virkesförrådet skall borttagas för att lämna plats för biologiskt mer tillfredsställande bestånd. Till denna fråga om exploateringshastigheten hava även anknutits ekonomiska synpunkter, berörande behovet att få de på tillbakagång stadda urskogsförråden utnyttjade, innan deras tekniska försämring genom rötter och avtorkning m.m. hunnit fortskrida för långt. Problemet om den lämpliga exploateringstiden berör även industriella och sociala spørsmål såsom trävaruindustriernas jämna råvaruförsörjning, skogsbefolkningens arbetstillgång m.m.

Enligt vad ovan anförts omsluter sålunda spørsmålet om hushållningen med urskogsbeståndet i nordligaste Sverige ett helt komplex frågor av skoglig, ekonomisk och social natur. Detta problemkomplex är av så vittgående betydelse för de nordliga landsdelarnas liv

och utveckling, att det snarligen måste föras fram till en lösning. Då mycket skiftande åsikter framförts om efter vilka linjer detta bör ske, samt då vidare under de sista åren en serie undersökningar och utredningar framlagts, vilka varit ägnade att klarlägga frågan, har denna småningom kommit att intaga en mycket uppmärksam plats i svensk skogspolitik och statsförvaltning. Den torde måhända därför kunna påräkna något intresse även öster om Bottenhavet.

Om man vill vinna full förståelse av hithörande spørsmål, är det nödvändigt att äga kännedom om huru dessa lagstiftningsfrågor vuxit fram.

HISTORISK ÅTERBLICK.

I Sverige hade på det skogliga området sedan gammalt funnits en omfattande lagstiftning, tillkommen i syfte att bevara skogarna, särskilt på skattejorden, från utödande. Det hade emellertid visat sig, att detta invecklade restriktionssystem ej medförde någon positiv skogsvård; det hade knappast ens kunnat åstadkomma skogarnas bevarande. Vid den ekonomiska liberalismens genombrott under 1800-talets första del slopades därför hela denna lagstiftning. Under århundrandets senare hälft rådde sålunda full frihet beträffande hushållningen med de enskilda skogarna. Det visade sig emellertid snart nog, att ej heller denna obegränsade frihet ledde till förbättrad skogsvård. Den storindustriella sågverksrörelsens genombrott under 1850- och 60-talet ävensom den samtidigt framträdande, starka förbättringen i skogsprodukternas avsättningsmöjligheter medförde ökade uttag ur skogarna särskilt inom landets södra och mellersta delar. Fruktan för skogsbrist, som spökat i den svenska skogspolitiken alltifrån 1500-talet, började ånyo oro sinner i de styrande kretsarna. Man började överväga restriktioner mot den fria avverkningen i landet. Ett första utslag av dessa nya strömningar var, ett 1860 förbud utfärdades mot anläggande av nybyggen å kronojord i Norrland.

Man ville skydda skogarna mot den virkesförbrukning, som nybyggesväsendet orsakade. Emellertid sökte man utvägar att kunna

ånyo frigiva kolonisationen utan risk för skogens förödande. Medlet härför ansågs vara att förbinda nybyggesupplåtelseerna med stadganden i rent skogsvårdande syfte. Sålunda tillskapades med riksdagens medverkan 1866 förordningen angående dispositionsrätten över skogen å vissa hemman i Norrland och Dalarna.

I denna författning stadgades, att å dels de nybyggen, som där- efter komme att upplåtas, samt dels vidare sådana redan anlagda nybyggen, där föreskriven odlings- eller byggnadsskyldighet vore försummad, avverkning utöver husbehovet skulle få äga rum endast efter utsynning av vederbörande skogstjänsteman samt i den omfattning, som med skogens bevarande för framtiden kunde ske. 1866 års förordning kan betraktas som Sveriges första skogslag i modern tid. Dess motiv var fruktan för en överhandtagande förödelse av de norrländska skogarna. Man hyste vissa betänkligheter mot att med en sträng och restriktiv skogslag inskrida mot redan förvärvade äganderätter. Däremot hyste man inga betänkligheter mot att med sådan lagstiftning drabba blivande äganderätter helst som man på detta sätt såg en möjlighet att åter öppna de norrländska vidderna för nybyggesväsendet. Marken och vad som växte på marken upplåts med äganderätt till nybyggaren, men staten åtog sig att på varje hemman upprätta hushållningsplan och att genom sina organ utstämpla skog till avsalu enligt planen. Husbehovsrätten var fri, men avsaluskogen ransonerades.

1866 års förordning fick att börja med en tämligen begränsad tillämpning. Upplåtelseerna av nybyggen voro ej särskilt talrika; det var därför huvudsakligen å äldre nybyggen med försummad odlings- och byggnadsskyldighet, som den i större utsträckning trädde i kraft.

Emellertid kommo de principer, varå 1866 års förordning byggts, snart att i annan ordning föras ut i vidsträcktare tillämpning. När 1873 avvitrningen, d. v. s. avgränsandet av de enskildes jord ur krono- allmanningen, skulle påbörjas i Lappmarken, togo statsmakterna under övervägande att jämväl därstädes genomföra enahanda inskränkningar i dispositionsrätten till skogen. Så skedde ock. I avvitt- ringsstadgan av 1873 föreskrevs, att skatte- och frälsehemmannen i

Lappmarken skulle vid avvitrningen tilldelas skog ej blott till husbehov utan även till avsalu; dock skulle i fråga om denna skog gälla de inskränkningar beträffande dispositionsrätten, som innehöllos i 1866 års förordning. Av motiven till 1873 års stadga framgår, att de sålunda meddelade bestämmelserna tillkommit i syfte att bevara skogens bestånd. De hade helt och hållet skogsvårdslags karaktär. Ävenså trodde man, i enlighet med den tidens betraktelsesätt, att skogens bevarande vore av vikt för klimatets förbättrande i de nordligaste landsdelarna. Lappmarksskogen skulle utgöra »en stormkappa mot ishavets kalla vindar».

Genom 1866 och 1873 års författningar tillskapades sålunda i Sverige under en tid, då skogshushållningen i riket i övrigt var fullt fri och oreglerad, en speciell lag för Lappmarken samt ett antal utanför denna belägna, strödda hemman. Såsom ovan framhållits avsåg man, att denna lag skulle hava karaktären av skyddsskogslag. Den tillkom i syfte att bevara skogen mot skövling i orter, där man på grund av ogynnsamma klimatiska förhållanden ansåg sig kunna befara ödeläggande verkningar av för hårda ingrepp i skogen. Därjämte skötos vid lagens tillkomst vissa sociala synpunkter fram; det i Lappmarken svaga jordbruket ansågs behöva stödet av viss skogstillgång. Staten borde då även genom en skogslag se till, att dessa stödsskogar ej utöddes.

I mer än 60 år har nu denna lag, som pläгат kallas lappmarks- eller utsyningslagen, ägt gällande kraft. Även om den vid ett par tillfällen underkastats smärre omarbetningar, ha dock under hela denna tid dess huvudprinciper kvarstått oförändrade. 1866 års regler gälla fortfarande för 1929 års lappmarksskogar. Emellertid har under samma tid skogsbruket ej stått stilla. Nya åsikter och metoder hava vunnit insteg ej blott på det rent skogliga, utan även på de ekonomiska och administrativa områdena. Därför hava även starka meningsbrytningar yppats om lappmarkslagens lämplighet; dessa hava under de senaste åren starkt tillspetsats, sedan kraven på intensivt skogsbruk förts fram även till rikets nordligaste bygder. Frågan om lappmarkslagen har därvid vuxit ut till ett nationaleko-

nomiskt samt skogs- och socialpolitiskt problem av stor räckvidd i svensk näringspolitik. För de olika trådar, varav detta problem vävts samman, skall i det följande lämnas en redogörelse. Därvid torde vara nödigt att först giva en kort översikt över den omstridda lagens innehåll.

DEN NU GÄLLANDE LAPPMARKSLAGSTIFTNINGENS PRINCIPER.

Lappmarkslagen är byggd på två huvudprinciper, nämligen dels uthålligt skogsbruk och dels utsyning genom statens skogstjänstemän av all avverkning utöver husbehovet. Båda dessa stadganden äro gent emot skogsägaren av tvingande art. Lappmarkslagen är sålunda en tvångslag, som frångår skogsägaren viss del av förvaltningsrätten till skogen, samt lägger denna på staten. Detta statsförmyndarskap har emellertid inskränkts till de delar av skogsbruket som avse virkesförrådets vård och utnyttjande, d.v.s. avverkningarna. Övriga skogsvårdsarbeten äro fria.

Det uthålliga skogsbruket realiseras medelst upprättandet genom statens skogstjänstemän av hushållningsplaner, i vilka för 20 år framåt i tiden den årliga avverkningen beräknas. De sålunda fastställda avverkningsbeloppen få ej överskridas. Utsyningen av avverkningsbeloppen sker efter ansökan av skogsägaren genom stämpling av statens skogstjänstemän för perioder om tre år i sänder. Då särskilda skäl föreligga, kan efter ansökan hos högre myndighet förskottsutsyning för ytterligare tre eller i vissa fall sex år erhållas. Husbehovsvirket får avverkas utan föregående utsyning, men skall inräknas i de fastställda avverkningsbeloppen. I hushållningsplanerna skola intagas förslag om de arbeten, som anses nödiga till skogens vård (dikningar o dyl.). Lagen innehåller emellertid icke några stadganden av den art, att dessa arbeten kunna mot skogsägarens vilja framtvingas. Företages avverkning för försäljning av skog, som icke blivit i den ordning, ovan sagts, utstämplad, är skogsägaren förfallen till laga ansvar med böter och förlust av virket som påföljd.

UNDERSÖKNING OM LAPPMARKSLAGENS VERKNINGAR.

Huru har då den lag, för vars tillkomst och innehåll ovan i korthet redogjorts, verkat; hur har det lappländska skogsbruket utvecklats sig i dess hägn? Vid besvarandet av dessa frågor må från början framhållas, att åsikterna härom gå starkt isär. Lappmarkslagen bedömes mycket olika inom skilda läger. Den analys av lagens verknings, vartill försök nedan skall göras, blir därför i huvudsak en översikt över de meningar och synpunkter, som förfäktas å ena sidan av lagens vänner samt å den andra av dem, som funnit denna lag svår-förenlig med ett intensivt skogsbruk.

Den traditionella åskådningen.

Inom den rationella skogshushållningen har enligt traditionell åskådning begreppet »uthålligt skogsbruk» intagit en framskjuten plats. Man har ansett den trygghet för virkeskapitalet, den stabilitet i driften samt jämnhet i avkastningen, som vinnes endast genom full balans mellan avverkning och tillväxt, vara det första villkoret för att en verkligt god skogsskötsel skall kunna sägas vara för handen. När då, såsom fallet är med lappmarkslagen, en skogslag byggts just på denna princip — det uthålliga skogsbruket —, kan man förstå, att den i många kretsar måste anses vara synnerligen värdefull. För fackmannen täcker en sådan lag den hävdvunna uppfattningen, vilket kännes lugnt; hos lekmannen väckes en trygghetskänsla av att veta, att landets skogar under »uthålligt skogsbruk» bevaras åt kommande släkten. När därjämte samma lag föreskriver, att detta uthålliga skogsbruk skall omsättas i praktisk handling under ånlitande av högsta fackbildade arbetskraft, så ligger det kanske intet överraskande i att den i fackkretsar betecknats som den högsta formen av skogslag. Det finnes sålunda något bestickande hos lappmarkslagen; den tillfredsställer både känsla och tradition.

Vad man inom dessa kretsar haft att erinra mot lagen har endast varit, att den icke innehåller några bestämmelser av värde rörande skogens reproduktion. Sådana åtgärder äro helt överlämnade till

skogsägarnas fria verksamhet. Lagen är i detta hänseende mindre effektiv än de skogslagar, som under senare år genomförts beträffande rikets övriga delar. För att råda bot för denna brist framfördes för några år sedan av den högsta skogliga myndigheten, Domänstyrelsen, förslag att lagen skulle kompletteras med effektiva återväxtbestämmelser. Detta förslag har emellertid ej vunnit riksdagens bifall.

De som sålunda anse lappmarkslagens teoretiska konstruktion ligga på ett mycket högt plan äro förnämligast att söka i de kretsar, som hava lagens tillämpning sig anförtrodd, d.v.s. statens skogsförvaltning. Även inom åtskilliga politiska grupperingar samt bland den bildade allmänheten känner man sig dock tilltalad av lagens krav på »uthålligt skogsbruk.»

Det är fullt naturligt, att inom samma läger lagens verkningar bedömts mycket förmånligt. I själva verket torde man därstädes hysa den uppfattningen, att lappmarkslagen utgjort och utgör en oersättlig tillgång för de nordligaste landsdelarna, vilkas ekonomiska liv utan denna lag knappast kunnat nå en tillfredsställande utveckling. Då denna syn på övre Norrlands skogslagsfråga företrädes av ett stort antal insiktsfulla och ansvarskännande män, förtjänar den utförligare återgivas.

Det har, ehuru några direkta undersökningar tidigare knappast utförts därom, ansetts axiomatiskt, att jordbruket i övre och inre Norrland är föga bärkraftigt. Skördarna har man funnit vara svaga och missväxtåren infalla tätt. En betydelsefull följd härav har ansetts vara, att jordbruket i dessa orter måste hava stödet av förtjänster av skogsbruk; dessa må nu vinnas genom lönearbete i skogen eller genom att jordbrukens ägare samtidigt själva äro skogsägare. Detta det lappländska jordbrukets behov av skogsförtjänster har ansetts vara så oavvisligt, att folkförsörjningsmöjligheterna och rent av bebyggelsen i stora delar av Lappmarken skulle äventyras, om skogen bortföle som regelbunden förvärvskälla. Detta betraktelsesätt var, såsom här tidigare framhållits, i hög grad medverkande vid lappmarkslagens tillskapande på sin tid, och ur detsamma har

senare framvuxit termen »stödskog», vilken i annat sammanhang kommit att intaga en framskjuten plats i svensk jordpolitik.

Emellertid har det socialekonomiska problemet om lappmarksskogarnas bevarande ansetts äga betydelse ej endast för den inre skogsbygden. En misshushållning med skogarna där skulle leda till äventyrliga följder även för det norrländska kustlandet. De därstädes koncentrerade industrierna äro för sin jämna råvaruförsörjning till väsentlig del hänvisade till lappmarksskogarna. En oklok hushållning med dessa skulle, har det sagts, föranleda störningar i kustindustriens verksamhet. Därav skulle i sin tur kunna orsakas dels arbetslöshet och diverse sociala olägenheter för kustens talrika industriebefolkning samt dels även betänkliga rubbningar i hela landets ekonomiska liv. Man har sålunda velat göra gällande, att en jämn och försiktig hushållning med lappmarksskogarna är ett verkligt riksintresse.

Från dessa utgångspunkter har man i nu förevarande kretsar velat bedöma Lappmarkens skogslagsfråga. Därvid har nämnda krav på absolut stabilitet i hushållningen ställts upp mot dels skogsägarnas supponerade oförmåga av en förnuftig hushållning med skogskapitalet och dels vissa biologiska särdrag hos lappmarksskogarna. Särskild vikt har därvid fästs vid anhopningen av ett stort förråd av gammal, lätt realiserbar skog samt vid de föryngringssvårigheter, som ej sällan förefinnas i Lappmarken. När vid avvitringsens genomförande utsyningstvånget infördes för de nybildade hemmansskogarna, utgjordes virkesförråden å dessa till övervägande största delen av avverkningsmogna bestånd. Med den försiktiga avverkningspolitik, som sedan förts med dessa skogar, har deras mogna virkeskapital till betydande del bevarats fram till vår tid. Ett genom lagändring åstadkommet frigivande — helt eller delvis — av dess virkesförråd skulle, har man velat göra gällande, ofelbart leda till en mycket hastig realisation av dem. De socialekonomiska fördelar, man avsett att vinna med lagen, skulle emellertid då gå förlorade. Man hade att i början emotse en period av starka avverkningar samt riklig arbetstillgång och goda förtjänstmöjligheter såväl för skogsbefolkningen

som för kustens industriarbetare. Därefter skulle följa en mycket lång intervall, under vilken avverkningsbar skog skulle saknas. Befolkningens stöd av skogsförtjänsterna fölle då bort, och alla de sociala vådor, som tidigare berörts, komme att göra sig gällande.

De för Lappmarken säregna skogsbiologiska förhållandena skulle, har det även sagts, komma att i flera hänseenden skärpa vådorna av en dylik befarad virkesrealisation. Därvid har man skjutit skogens förnygringsproblem i förgrunden. Obestridligt är, att reproduktionsförhållandena i vissa delar av Lappmarken äro svåra. Uppe på vattendelarna och platålanden mellan älvarna utgöras bestånden åtminstone i södra Lappland i betydande omfattning av gammal granskog med mäktig råhumusbildning. Den naturliga förnyringen kommer å dessa marker tämligen långsamt, helst som tillgången å dugliga fröträd ofta är ringa. Metoderna för uppdragande därstädes av kulturförnyring äro jämväl ofullständigt kända. Betydande svårigheter att framskaffa frö av tillfredsställande proveniens föreligga; i många orter råder därjämte knapphet på arbetskraft under den korta tid på våren, då skogsodlingarna skola utföras. Kulturarbetet blir av dessa anledningar dyrt. Än vidare äro resultaten av skogskulturerna mångenstädes ovissa. De skogsodlingar, som genomförts med framgång, bliva sedan ofta skadade genom snötryck, snöskytte eller kreatursbete.

Den nuvarande lappmarkslagstiftningens anhängare framhålla med stor skärpa, att det med hänsyn till dessa svåra förnygringsförhållanden vore ansvarslöst, att giva efter på det uthålliga skogsbrukets principer eller att i någon form möjliggöra en mer omfattande virkesrealisation. Resultatet av en sådan åtgärd skulle, säga de, bliva uppkomsten av stora kalytor eller områden med kvarstående oavsättningsbar skräpskog å svårförnygrade marker, där först efter många decennier ny skog kunde beräknas uppkomma. Att skogsägarna av egen fri vilja skulle kunna genomföra en ekonomiskt riktig hushållning med sina skogskapital, anse statsförmyndarskapets anhängare, åtminstone vad beträffar hemman i bondehand, vara så otänkbart, att en dylik möjlighet ej ens behöver upptagas till diskussion. Fri

förfoganderätt över skogen måste, enligt denna meningsriktnings åsikt, leda till en snabb realisation av de avsättningsbara skogstillgångarna. Såsom ett bevis för riktigheten av denna uppfattning har man angivit, att de lappländska hemmansägarna äro mycket hårt skuldsatta, och att deras ekonomiska misär helt enkelt skulle tvinga dem att realisera skogen.

Det ligger ju nära till hands, att ansvarskännande personer, fackmän eller icke, som hysa en sådan uppfattning om skogsägarnas ekonomiska oförnuft och vilka därjämte se mycket pessimistiskt på de skogsbiologiska förhållandena i Lappmarken, skola finna det nödvändigt att där kvarhålla en lagstiftning, som bygger på uthålligt skogsbruk och statligt utsynings tvång, helst kompletterat med tvång till förnygringsåtgärder. Även om man sålunda i detta läger finner en fortsatt tvångslagstiftning nödvändig, så är därmed ej sagt, att man icke insett och inser, att de skogliga förhållandena under den nuvarande regimen ej alltid utvecklats sig fullt lyckligt. Det har av den nuvarande lagstiftningens anhängare erkänts, att det ofta brustit både med hänsyn till skogsbiologiska och ekonomiska krav vid statsförmyndarskapets utövande. Skogsägarna ha ej alltid fått sina skogar skötta så, som de haft rätt kräva, när staten övertagit dessas förvaltning. Men detta är, säger man, ej något fel i systemet, ej något fel hos lagen, utan det beror på brister i tillämpningen. Man hade bara att se till att skapa en organisation för lagens tillämpande, som arbetade oklanderligt, så vore allt gott och väl. Uthålligt skogsbruk, rätt tillämpat av fackbildad arbetskraft, kan ej, säger man, ge dåliga resultat. Det *måste* vara den högsta formen av skogsbruk.

Framträdandet av nya meningsriktningar.

Den uppfattning rörande nordligaste Sveriges skogspolitiska spörsmål, för vilken i det föregående redogjorts, torde kunna kallas den officiella, av 60-årig tradition burna, vilken hittills konsekvent fasthållits av statsmakterna. Emellertid har småningom mot hela

detta åskådningssätt en opposition vuxit upp, vilken under de sista åren utformat ett mer bestämt program och jämväl vunnit vidgad terräng. Söker man efter de verkliga orsakerna, den djupast liggande grunden till dessa nya meningsriktningars framträdande, så lär man finna, att den ligger i en önskan eller rättare ett krav om en mer ekonomiskt betonad inriktning av Lappmarkens skogsbruk. I själva verket är det två olika skolor, som stå emot varandra. En äldre, den konservativa, om uttrycket tillåtes, enligt vilken hushållningen skall bedrivas enligt traditionell uppfattning om uthålligt skogsbruk, samt en yngre mer ekonomiskt betonad, vilken kräver, att skogs-skötseln skall inlänkas även efter ekonomiska och biologiska synpunkter. För den äldre skolans män har bevarandet av ett högt virkesförråd och en jämn avkastning varit det viktigaste; om skogsbrukets ekonomi därvid blivit lidande, har man ansett, att detta offer finge tagas för tryggande av de sociala syften, som här tidigare omtalats. Den nya skolans män hava anlagt nationalekonomiska synpunkter. De utgå från, att ej ens i Lappmarken skogsbrukets uthållighet skall vara ett självändamål, som i sitt eget syfte drives under oekonomiska former. De skogsbiologiska förutsättningarna och möjligheterna skola enligt denna riktning vägas tillsammans med de ekonomiska, och man skall söka driftsformer, som tillfredsställa båda. När den gamla skolans män kasta fram, att denna nya inriktning ej kan tolereras i Lappmarken, enär den leder till en hushållning, som ej tillgodoser denna landsändas speciella sociala behov, så har det respektlöst svarats, att detta är ett misstag. De sociala kraven tillgodoses i verkligheten bäst av den mest ekonomiskt inriktade hushållningen. Man har även ansett sig kunna ge bevis härför, varom mera nedan.

Dessa nya strömningar ha först arbetat sig fram i skogsägarekretsar, där man givetvis haft lättast att se den gamla regimens ekonomiska brister. Den rent ekonomiska inriktningen hos den nya skolan, har emellertid orsakat, att denna även erhållit stark stöd i nationalekonomiska kretsar. Slutligen hava jämväl under senare år åtskilliga vetenskapliga undersökningar på det skogliga området givit vid handen, att den gamla konservativa hushåll-

ningen — det uthålliga skogsbruket — i Lappmarken kan såväl skogs- som markbiologiskt verka direkt tillbakahållande på möjligheterna för genomförande av rationellare drift och ökad produktion. De skogsvetenskapliga grundvalarna för den äldre uppfattningen hava på flera punkter börjat betänkligt vackla.

Den nya skolans erinringar mot lagens teoretiska underlag.

Ehuruval den nya skolan satt in sin kritik mot det äldre systemet huvudsakligen på det ekonomiska området och i praktiska tillämpningsfrågor, har den därmed ej velat erkänna den påstådda förträffligheten av lappmarkslagens teoretiska underlag, det uthålliga skogsbruket och utsyningstvånget.

Vad då först beträffar anmärkningarna mot det statliga utsyningstvånget, äro dessa av allvarlig principiell natur. De gälla i själva verket intet mindre än om man på det skogliga området skall knäsetta statssocialismens idé. Utsyningstvångets innebörd är, att staten genom en lagstiftningsåtgärd frántager den enskilde förvaltningsrätten till hans egendom och överflyttar denna till statens byråkratiska förvaltningsapparat. Man kan gott förstå, att ett sådant system entusiastiskt förordas av dem, som i statsdriften på näringslivets alla områden se idealet. Mer förvånande är, att dessa rent statssocialistiska idéer vunnit många anhängare bland fackmännen på det skogliga området. Det torde väl vara ideella motiv, som därvid varit drivande. Man anser i dessa kretsar, att fördelarna ur skogsvårdssynpunkt av att staten genom sina organ bestämmer vad som får avverkas äro så stora, att skogsägarna böra finna sig i de därav orsakade inskränkningarna i deras frihet. De politiska konjunkturen hava ej varit sådana, att man kunnat få dessa ideer genomförda i skogslagstiftningen i landet i dess helhet. Därför håller man så mycket hårdare fast vid lappmarkslagens utsyningstvång och betecknar detta som »den högsta formen av skogslag».

I skogsägarekretsar och bland näringslivets män kan man icke biträda denna uppfattning. Visserligen erkänner man även där fullt ut

behovet och värdet av sakkunnig arbetskraft på det skogliga området, men denna får icke köpas för priset av den fria dispositionen av fastigheterna. Den enskildes omtanke om och intresse för sin egendom är även inom skogsbruket en ytterst värdefull tillgång. Sätter man genom statligt förvaltningstvång denna ur kraft, avtrubbas även intresset för skogsvården. Man ernår det mått av skogsvård, som lagtvånget framdriver, men därutöver intet. Att lappmarkslagen haft och har dylika verkningar läser dessvärre få anses visst. Intresset för sådana arbeten till skogens vård, som ligga vid sidan av statens förvaltningsåtgärder, är påtagligt mindre i Lappmarken än i kringliggande län under en friare lag. Därför anses i skogsägarekretsar lappmarkslagen vara en olämplig typ av skogslag. Den ideala formen för en sådan anses i dessa kretsar den lag vara som under frivillig samverkan mellan samhällets organ och skogsägarna söker driva fram den mest intensiva skogshushållning men som samtidigt skapar möjlighet för effektivt ingripande mot vanskötsel av skogen. En lag alltså till stöd för de goda och till kontroll över de dåliga skogsvårdarna.

Lika litet som den nya skolans män kunna godkänna det lagstadgade utsyningstvånget som grund för en god skogslag, lika litet vilja de i dylikt hänseende tillmäta det uthålliga skogsbruket, sådant detta tillämpats i Lappmarken, något värde. Skogsbruket är en ekonomisk hantering, vars uppgift är att skapa största möjliga värden åt skogens ägare och landet i dess helhet. Denna produktionsprocess måste vara rörlig i alla hänseenden. Befinnes det på grund av konjunkturer, avsättningsmöjligheter, skogens beskaffenhet eller rent lokala transportförhållanden vara ekonomiskt gagneligt, att i viss omfattning koncentrera skogens skördande till en kortare period eller rent av temporärt överavverka skogen, så bör detta ske. Det »uthålliga skogsbrukets» stela upplinjerande av produktionen till full och kontinuerlig balans mellan tillväxt och avverkning är kamarteorier utan värde, vilka i den praktiska produktionen ej blott äro onyttiga utan till och med direkt skadliga. En lagstiftning, vilken fastslår den absolut jämna avkastningen som grundläggande regel,

står direkt i strid mot de mest elementära ekonomiska reglerna. Skogslagstiftningens uppgift är att skydda det producerande skogskapitalet, ej att minuter ut skörden.

Kritiken beträffande lagens praktiska verkningar.

A. Det uthålliga skogsbruket.

Dessa i det föregående framförda anmärkningar mot lappmarkslagens teoretiska konstruktion betyda emellertid mindre vid sidan av de för skogsbruket ogynnsamma verkningar, som denna lag medför vid sin praktiska tillämpning. Dessa hänföra sig såväl till lagens krav på uthålligt skogsbruk som till utsyningstvånget. Det uthålliga skogsbruket innebär en statisk jämvikt inom hushållningen. Det förutsätter då även ett normalt tillstånd hos det producerande virkeskapitalet. Det uthålliga skogsbruket är sålunda ett fixerande av normalskogen. I icke normala skogar är det meningslöst att tillämpa uthålligt skogsbruk. Det är emellertid just detta, som lappmarkslagen tidigare gjort och jämväl ännu i något modifierad form gör. Det är även därför lagens verkningar kommit att så hårt bryta mot allt vad ekonomi heter.

Vid tiden för lagens införande företedde Lappmarkens skogar en så litet normal typ som tänkbart är. De utgjordes till överväldigande största delen av urskogsbestånd av mycket hög ålder. Endast å de områden, som härjats av skogseld, förefunnos yngre bestånd. I dessa gamla, av rötter, avtorkning och diverse skador hårt angripna skogar infördes 1873 en hushållning, tillrättalagd efter lappmarkslagens krav på uthålligt skogsbruk. Avverkningsbeloppen beräknades i de enligt lagens föreskrifter uppgjorda hushållningsplanerna mer med hänsyn till de gamla skogarnas minimala tillväxt än med tanke på deras anhopning av övermoget och starkt skadat virke. Resultatet av denna hushållning blev, att man under årtionden framåt ej hann annat än att gå igenom bestånden med rensningshuggningar, varvid de mest skadade träden togs ut. Någon förnygringshuggning

kunde det i vanliga fall ej bli tal om. Därtill räckte ej de medgivna avverkningsbeloppen.

Detta fortgick till tiden kring senaste sekelskiftet, då några av Lappmarkens större skogsägare gingo till storms mot dessa hushållningsformer, som betecknades mer som ett konserverande av ruiner än som produktivt skogsbruk. Man påvisade ett antal fall, då de enligt lagen medgivna avverkningsbeloppen räckte ungefär lagom till att utsyna den skog, som kontinuerligt torkade av ålder och skador å resp. hemman. Ej helt utan fog skapades då slagordet, att lappmarkslagen resulterade i produktion av torrskog. Denna kampanj blev dessbättre ej utan resultat. Ehuru lagens uthållighetskrav blev bestående på papperet, började de tillämpliga myndigheterna i praktiken sakta och ytterst försiktigt överträda detsamma. Det skulle föra för långt att här redogöra för de förändringar i sätten för beräkandet av hushållningsplanernas avverkningsbelopp, varigenom detta skedde. Alltnog företogs för 15 à 20 år sedan en ökning av avverkningsbeloppen å enskildes skogar under lappmarkslagen i syfte att ett något snabbare tillgodogörande av den skadade skogen skulle äga rum och föryngringsarbetet även i viss omfattning inledas. Såsom nedan skall visas har denna förändring i avverkningspolitiken dock ej varit tillräckligt djupgående för att möjliggöra genomförandet av ett rationellt skogsbruk. Såsom ett resultat av den hittillsvarande hushållningen kvarstår, att lappmarksskogarna fortfarande äro belamrade med oproportionerligt stor procent övermogen och skadad skog samt att föryngringsarbetet blivit kontinuerligt undanskjutet, så att man nu tvingas att gripa tag i dessa problem i långt vidsträcktare omfattning än som behöfts, om man tidigare låtit yxan gå litet hårdare.

Den för ett par år sedan i de båda nordligaste länen genomförda riksskogstaxeringen ger, sedan dess resultat helt nyligen specialbearbetats dels för statens och dels för enskildes skogar, en god analys av den hittillsvarande skogshushållningens resultat. Mest belysande i nu förevarande hänseende äro uppgifterna om virkesförrådets fördelning på mogenhetsklasser. Till klass 1 i nedanstående

tabell har förts utvecklingsbar skog, till klass 2 mogen men frisk skog samt till klass 3 övermogen och skadad skog. För erhållande av jämförelsematerial hava i tabellen även införts uppgifter från de Lappmarken närmast angränsande områdena, nämligen Norr- och Västerbottens läns kustland samt Västernorrlands län. Uppgifterna avse endast enskildes skogar. (För Västernorrlands län dock samtliga skogar).

TABELL I.

Område	Trädslag	Hela virkesförrådet			Virkesförråd i dimensionsklass 10—45 cm.		
		Mogenhetsklass			Mogenhetsklass		
		1	2	3	1	2	3
		%	%	%	%	%	%
Norrbottnens läns lappmark	tall	36.5	25.8	37.7	31.3	28.5	40.2
	gran	22.8	29.6	47.6	15.3	32.9	51.8
» » kustland	tall	68.5	22.4	9.2	66.1	24.7	9.2
	gran	51.6	32.9	15.6	44.0	37.9	18.1
Västerbottnens läns lappmark	tall	46.3	30.6	23.2	43.9	32.4	23.7
	gran	37.5	27.1	35.4	32.2	30.3	37.6
» » kustland	tall	63.8	27.2	9.0	61.4	29.3	9.3
	gran	56.1	32.9	11.0	50.7	38.0	11.3
Vesternorrlands län	tall	50.6	34.0	15.4	—	—	—
	gran	52.1	27.8	20.1	—	—	—

Tabellen visar, att anhopningen av mogen skog är mycket stor i Lappmarken och att en betydande del av denna skog dessutom är övermogen och skadad. I Norrbottens lappmark utgöres nära hälften och i Västerbottens lappmark nära en tredjedel av virkesförrådet över 10 cm. vid brösthöjd av skog utav sistnämnda beskaffenhet. Nu får ju denna överbelastning av skadad skog ej helt skrivas på lappmarkslagens konto. Till någon mindre del beror den även därpå, att avsättningsförhållandena äro sämre i Lappmarken än i kustlandet och att skadad skog därför ej kunnat inom alla distrikt tillgodogöras. I huvudsak kan dock det nuvarande tillståndet sägas vara ett resultat av lappmarkslagen. I de Lappmarken angränsande områdena,

där hushållningen med den äldre skogen varit fri, utgör den skadade och övermogna skogen blott 10 à 20 % av virkesförrådet, vilket med hänsyn till avsättningsförhållandena torde få anses vara mer normalt.

Jämväl i riksskogstaxeringens uppgifter om åldersklassernas arealfördelning kan man få en mätare på lappmarkslagens verkningar.

TABELL II.

Område	Areal i procent				
	kal.	beväxt med skog i ålder			
		1—40 år	41—80 år	81—120 år	över 120 år
Norrbottnens lappmark	3.5	15.3	27.5	11.2	42.6
» kustland	3.6	23.0	42.1	15.0	16.3
Västerbottnens lappmark	4.4	18.2	29.6	19.3	28.6
» kustland	3.9	30.5	33.9	20.6	11.1
Västernorrlands län	5.9	19.6	37.4	19.2	18.0

Tabell II ger utslag i samma riktning som tabell I. Under det att åldersklassfördelningen i kustlandet och Västernorrlands län ej allt för starkt avviker från det normala, företer Lappmarken en stark anhopning av skog över 120 år. Dessa beståndsförhållanden åter speglas även i siffrorna om tillväxten.

TABELL III.

Område	Tillväxt inom bark i kbm. per har skogsproduktiv mark		Tillväxtprocenten för barrskog å skogsprod. mark
	Barrskog	Barrskog & lövskog	
Norrbottnens lappmark	0.78	0.88	2.26
» kustland	1.24	1.60	3.40
Västerbottnens lappmark	1.08	1.37	2.17
» kustland	1.53	1.83	3.26
Västernorrlands län	1.59	2.05	3.26

Dessa riksskogstaxeringens uppgifter giva en bild av skogstillståndet i Lappmarken just nu. I vad mån får då den hittills förda avverkningspolitiken anses vara mäktig att omföra dessa abnorma skogar till ett mera produktivt tillstånd? Här har tidigare framhållits, att hushållningsplanernas avverkningsbelopp under det sista årtiondet något höjts, i den mån nya sådana planer upprättats. Det vill emellertid synas, som om avverkningen å enskildes skogar i Lappmarken det oaktat icke kommit upp i nivå med den tyvärr allt för låga tillväxten. Av den senast offentliggjorda officiella statistiken, i vilken det dock förefinnes viss svårighet att erhålla fullt korresponderande uppgifter för arealer och avverkade virkesmassor, synes framgå, att avverkningen fortfarande understiger den vid riksskogstaxeringen för enskildes skogar beräknade tillväxten. Enligt domänstyrelsens statistik för 1926 uppgå utstämplingarna detta år till i medeltal för Norrbottens läns lappmark 0.59 kbm. per har prod. skogsmark samt för Västerbottnens läns lappmark 1.14 kbm. pr har. Dessa siffror inrymma även bark. Göres avdrag för barken med 15 % fås en avverkning i Norrbotten av 0.50 kbm. och i Västerbotten av 0.97 kbm. Jämföras dessa siffror med rikstaxeringens i tabell III meddelade tillväxtsiffror, så framgår, att i både Norr- och Västerbottnens läns lappmarker avverkningen fortfarande är mindre än tillväxten av barrskog.

Emellertid har för den nu arbetande, s.k. lappmarkskommitténs räkning en exakt undersökning utförts beträffande avverkningens storlek. Måhända kommer denna utredning, vilken kan väntas bli offentliggjord under loppet av detta år, att giva något förmånligare siffror. Några av de större skogsägande bolagen hava verkställt undersökningar rörande avverkning och tillväxt å deras fastigheter i Lappmarken, vilka erbjuda visst intresse. Ett av de mest betydande av dessa bolag, vilket besitter stora skogsarealer både i Norr- och Västerbottnens läns lappmark, har meddelat nedanstående uppgifter. 1910 utgjordes 77 % av virkesförrådet å bolagets lappmarksskogar av avverkningsmogen eller övermogen och skadad skog samt 23 % av utvecklingsbar skog. Tillväxten å hela förrådet var givetvis under dylika omständigheter ej stor. Den utgjorde 0.60 kbm. (inom bark)

per har. Den enligt lagen medgivna avverkningen uppgick emellertid blott till hälften av denna låga tillväxt. Sedermera har emellertid avverkningsbeloppet höjts, så att det från 1915 ungefär följer kurvan för tillväxten. Avverkningen har i första hand satts in på den övermogna och skadade samt jämväl på den mogna men friska skogen. Tillgången härav har emellertid det oaktat minskats mycket sakta. 1927 utgjorde den gamla skogen fortfarande nära två tredjedelar av hela virkesförrådet. Med bibehållande av nuvarande avverkningspolitik kommer det att dröja cirka 50 år, innan den övermogna skogen slutavverkats och den mogna bringats ned till normal andel av virkesförrådet.

Med dylika erfarenheter för ögonen är det ej att undra på, att skogsägarna börjat räkna över, vilka förluster denna hushållning orsakar dem. Dessa förluster uppkomma först och främst därav, att det nuvarande systemet tvingar till bibehållande av ett moget eller övermoget virkesförråd. Detta gamla virkesförråd är tämligen okänsligt för skogsvårdande åtgärder. Det låter ej inordna sig i ett intensivt skogsbruk. Dess bibehållande orsakar därför årliga indirekta tillväxtförluster. Den nuvarande hushållningen med detta förråd har liknats vid gruvdrift. Man minuterar ut en befintlig tillgång. I själva verket är dock denna liknelse haltande, ty malmen i gruvan försämras ej under exploateringsperioden. Detta är däremot fallet med Lappmarkens mogna virkesförråd. Försämringen av detta är avsevärt mycket allvarigare och snabbare fortskridande, än man tidigare velat tro. Åtskilliga av de större skogsägarna hava börjat utföra undersökningar härom och ha därvid kommit till skrämmande siffror. Ett bolag har fört detaljerad statistik över den avtunning å vattendraget, som på grund av skador uppstått i medeltal å bolagets hela fångst av leveranssågtimmer under åren 1923—1926. Avtunningen har med specifikation för tumklasser uträknats i procent av hela den mätta kvantiteten. Det bör bemärkas, att denna avtunning är sådan, som måst göras å levererad vara. Därtill kommer den avsevärda vrakning, som avverkaren beträffande lappmarksvirke måste göra i skogen. För att ett jämförelsematerial skulle erhållas,

har motsvarande undersökning även genomförts för kustlandet. Resultatet av undersökningen har upplagts grafiskt å nedanstående bild.

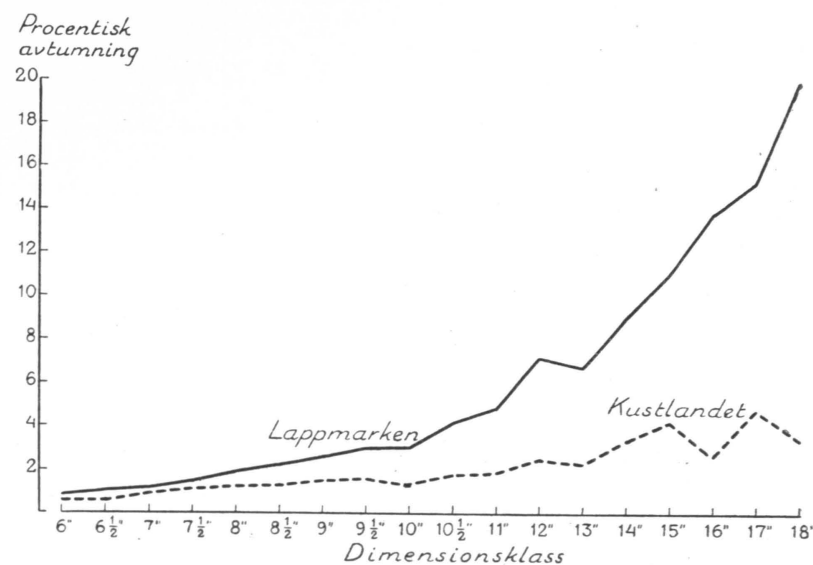

Fig. 1.

Någon kommentar till bilden torde ej erfordras. För enstaka virkesposter springer emellertid kassationsprocenten upp till mycket högre belopp än de här ovan angivna medeltalssiffrorna. Ett annat bolag hade vid drivning från visst område i södra Lappmarken en avtunning av ej mindre än 37 % å hela partiet, vilket utgjorde 750 000 kbf. Endast å denna avverkningspost måste 280 000 kbf. av gangvirkesdimension lämnas i skogen.

Skogsägarna hava funnit dessa dubbla förluster, de indirekta, som orsakas av utebliven produktion och de direkta, som uppkomma genom det gamla virkesförrådets snabba förstöring av tekniska skador, vara så betydande, att de hota att omintetgöra det lappländska skogsbrukets i sig själv tämligen svaga avkastningsförmåga. Man har därför energiskt påyrkat, att avverkningspolitiken skall läggas om. Det uthålliga skogsbruket i den form, det hittills tillämpats, måste släppas och det närmaste målet därefter bliva att inom en relativt kort period tillgodogöra den avdöende skogen, varefter man har att se till,

att föryngring under en lämpligt avpassad övergångsperiod genomföres beträffande det avverkningsmogna men ännu friska skogskapitalet. Det angelägna är, att produktionen ånyo kommer igång på de stora arealer, som nu upptagas av oväxtlig skog. Vid en sådan omläggning av avverkningspolitiken upprullas emellertid de här tidigare berörda skogsbiologiska och sociala spörsmål, vilka ansetts komma att framträda vid en realisation av Lappmarkens mogna virkesförråd. Innan jag ingår på detta det sista och mest omdebatterade ledet i förevarande lagstiftningsproblem, skall jag i största korthet redogöra för de praktiskt ekonomiska svårigheter, som orsakas av den andra av lagens båda, här förut omnämnda huvudprinciper, nämligen det statliga utsyningsstvánget.

B. Utsyningsstvángets praktiskt ekonomiska konsekvenser.

Utsyningsstvángets innebörd är, att avverkning för avsalu ej får verkställas utan föregången stämpling genom statens skogstjänstemän. Denna stämpling av en mycket stor virkesmängd, fördelad över ett otal skilda fastigheter, vilka ligga spridda över väldiga geografiska områden, innebär en mycket betungande arbetsbörda för staten. Denna nödgas — för att arbetet ej skall bli allt för påkännande och dyrbart — att organisera detsamma efter ett visst fastställt schema. Detta är ej sagt som någon kritik, ty här föreligger förvisso för staten ett absolut nödtvång. Skall en central myndighet mäka att ombestyrta tusentals var för sig små förvaltningsåtgärder, spridda över ofantliga områden, så måste med naturnödvändighet hela verksamheten schabloniseras efter fastställda normer. För skogsbruket såsom ekonomisk hantering är emellertid all schablonisering av ondö. Denna näring kräver så väl som andra full rörelsefrihet för att kunna ernå den anpassning efter konjunkturläge, arbetsmarknadens växlingar, transportmöjligheter och till och med väderleksförhållanden, vilken är nödvändig för att ett tillfredsställande ekonomiskt resultat skall vinnas.

Statsförmyndarskapets schablonisering av förvaltningsarbetet

utövar därför ett förlamande tryck vid skogsbrukets rationella organiserande. Främst gäller detta stämplingarnas fastlåsande vid vissa regelbundna tidsperioder. Staten nödgas för att ej bli överväldigad av arbete verkställa stämplingen å varje särskilt hemman för tre år i sänder. Dessemellan medgives ej stämpling. Den enda rörlighet härutinnan, som kan åstadkommas, är, att skogsägaren frivilligt sitter över en treårsperiod eller att han begär och erhåller förskottsutsyning, vilken sistnämnda åtgärd dock föregås av en tämligen tidskrävande prövning av högre instanser. Den stelhet i avverkningarna, som sålunda uppstår, får till följd, att skogsägaren ej kan anpassa dessa efter skiftningarna i marknadsläget eller eljest efter lägligheten. Tillfälliga chanser, som ej sällan erbjudas, kunna aldrig utnyttjas. Än vidare förloras den rörlighet i avverkningarna, som kan vara önskvärd med hänsyn till strider på arbetsmarknaden m.m. De mindre flottledernas rationella utnyttjande försvåras, emedan de efter vattendraget belägna fastigheterna sällan få sina utsyningar under samma år. Till dessa olägenheter kommer emellertid en annan, än mer betänklig, enär den direkt försvårar skogsvårdsarbetet. Gallringarna i de ungskogar, som nu efterhand växa upp, få anses som en av de mest angelägna skogsvårdsåtgärderna i Lappmarken. Det därvid utvunna klena virket måste torka över en sommar, innan det blir flottningsbart. Då emellertid samma virke av ekonomiska skäl i regel bör köras och flottas samma år som virket från huvudavverkningen, så följer därav, att gallringen ovillkorligen bör utsynas året före huvudavverkningen. En sådan åtgärd kan emellertid ej inpassas i statsförmyndarskapets schablon. De mest skogsvårdsintresserade skogsägarna hava därför tagit sig före att med myndigheternas tysta medgivande gallra utan föregången statsutsyning. Det egendomliga förhållandet råder alltså, att skogsägarna för att möjliggöra rationell skogsvård öppet överträda denna den »högsta formen av skogslag».

De erinringar, som ovan framförts, böttna i lagens fastlåsande av avverkningarna. Emellertid har lagen därutöver medfört ekonomiska olägenheter, vilka ligga på ett annat plan. Jag syftar här på sättet

för utsyningarnas praktiska utförande på marken. Från åtskilliga skogsägare har gjorts gällande, att vid stämplingarna, deras förläggande på marken samt verkställande, icke nödig hänsyn tagits till de förhållanden, som kunna påverka avverkningens ekonomiska resultat. Jordägarnas önskemål om avverkningarnas förläggande med hänsyn till drivningsvägar och beståndstyper hava icke alltid följts, även om detta bort kunna ske utan nämnvärt intrång på de skogsvetenskapliga synpunkterna. Därigenom kunna, utan att tvingande skogsvårdsskäl förelegat, kostnaderna för drivningarna hava fördyrats, varjämte sortimentsutbytet ingalunda blivit det som under förhandenvarande marknadsläge varit det önskvärda. Detta kan emellertid knappast läggas utsyningsförrättaren till last. Denne är helt avkopplad från och äger ej ens möjlighet att taga del av det ekonomiska resultatet av den avverkning, till vilken han utför stämplingen. Han lägger ej ut körskiftena, sätter ej bort drivningen, får ej kännedom om sortimentsutbytet och kan på intet sätt följa avverkningens ekonomi. Det begäres icke och kan ej heller rimligen begäras, att han skall ägna någon ömtanke åt att stämplingen skall utföras så, att den även ger så stor nettobehållning som möjligt. Därtill kommer, att förrättningsmannen mycket ofta befinner sig på det ifrågavarande hemmanet för första eller kanske i bästa fall andra gången i sitt liv och sålunda icke är på minsta vis lokaliserad på detta. Man får under sådana omständigheter knappast förtycka, att han inriktar stämplingen efter renodlat skogsbiologiska synpunkter samt helt bortser från de ekonomiska. Ett sådant förfaringssätt är emellertid ur national-ekonomisk synpunkt icke önskvärt, ty det leder till ett oekonomiskt disponerande av Lapplands virkestillgångar. Det rätta vore givetvis här, att skogsvårdssynpunkterna från fall till fall vägdes mot de förhandenvarande tekniskt ekonomiska önskemålen, samt att en anpassning eller till och med en jämkning av de förra ägde rum, där så utan nämnvärd eller bestående skada kunde ske. Det av lappmarkslagen framtvingande systemet orsakar sålunda, att de enskildes skogsbruk ej kommer upp till den avkastningsförmåga, som det under friare former borde kunna ernå.

Skogsbiologiska och sociala frågor som höra
sammans med tvångslagstiftningens
eventuella avvecklande.

Det program, som i samband med kritiken mot lappmarkslagen förts fram, går, enligt vad ovan sagts, ut på ett omförande under lämplig, ej allt för lång övergångstid av Lappmarkens oväxtliga skogar till produktiva bestånd samt genomförande av mer ekonomiska driftsformer utan statligt förvaltningstvång. Såsom här ovan framhållits, hava lagens anhängare gjort gällande, att ett dylikt frigivande av hushållningen ofelbart skulle leda till en mycket snabb exploatering av de gamla urskogstillgångarna, varigenom i sin tur skulle uppstå svåra vådor av både skogsbiologisk och social art. Även om dessa uttalanden intet annat äro än antaganden, för vilka inga realskäl kunna givas, så beröra de dock så betydelsefulla problem, att de måste upptagas till behandling.

Första frågan blir då denna. Är det troligt, att ett frigivande av skogsbruket i Lappmarken kommer att resultera i en hastig virkesrealisation därstädes? På denna punkt har diskussionen hittills rört sig uteslutande på de subjektiva påståendenas gungande mark. Ett mer bärkraftigt bevismaterial kan hämtas ur riksskogstaxeringens siffror. I det intill Lappmarken gränsande Västernorrlands län har hushållningen med virkeskapitalet varit så gott som helt fri fram till 1923. I kustlandet nedanför Lappmarken har ung och medelålders skog skyddats genom den s.k. dimensionslagen, men hushållningen med den äldre skogen varit fri. Man kan då undersöka, om skogshushållningen i dessa landsdelar lett till den ödeläggelse av den gamla skogen, som man förespar i Lappmarken, om statsförmyndarskapet borttages därstädes. Vid denna undersökning bör man hava i minne, att särskilt i Västernorrlands län konkurrensen om virket är mycket stark, enär industrien därstädes nått en hög kapacitet. En jämförelse beträffande virkesförrådet i Lappmarken och angränsande landsdelar ger följande resultat.

	Virkesförråd i kbm. per har inom bark
Norrbottens lappmark	38
» kustland	47
Västerbottens lappmark	60
» kustland	57
Västernorrlands län	61

Beträffande detta virkesförråds fördelning på mogenhetsklasser ha nedanstående uppgifter hämtats ur tabell I.

		Utvecklingsbar skog	Mogen och övermogen skog
Norrbottens lappmark	{ tall	37 %	63 %
	{ gran	23 »	77 »
» kustland	{ tall	69 »	31 »
	{ gran	52 »	48 »
Västerbottens lappmark	{ tall	46 »	54 »
	{ gran	38 »	62 »
» kustland	{ tall	64 »	36 »
	{ gran	56 »	44 »
Västernorrlands län	{ tall	51 »	49 »
	{ gran	52 »	48 »

Dessa siffror giva vid handen, att virkesförrådet i orterna med fri hushållning ej är mindre än i de statsreglerade. Däremot är — dessbättre — anhopningen av gammal skog något mindre i de fria trakterna. Skillnaden är dock ej så stor, som man velat tro. I Västerbottens lappmark utgör den avverkningsmogna skogen cirka 60 % av förrådet; i Västernorrlands län cirka 50 % och i Västerbottens kustland 40 %. Dessa siffror giva förvisso intet belägg för utan vederlägga tvärt om katastrofteorierna. Ett frigivande av skogshushållningen i Lappmarken kommer icke att medföra en hänsynslös realisation av den mogna skogen därstädes. Däremot vill man ju å andra sidan gärna hoppas, att skogsägarna skola hava omdöme

nog att söka tillgodogöra den skadade skogen, innan den blir helt värdelös.

I detta sammanhang förtjänar beröras en av jägmästare WENNERHOLM verkställd, i tidskriften Skogen publicerad utredning. Det har så ofta sagts, att Lappmarkens hemmansägare på grund av jordbrukens svaga beskaffenhet vore mycket hårt skuldsatta. Ett frigivande av dispositionsrätten till skogen har då förmenats skola leda till en hastig exploatering av den gamla skogen i och för skuldernas betalande. W. har nu undersökt böndernas skuldsättning i Lappmarkens största och mest representativa socken nämligen Lycksele. Utredningen omfattar ej bolag utan endast bondejord. Bönder, som vid sidan av sitt jordbruk driva rörelse i någon form, ha ej tagits med. Ungefär 50 % av sockens bondejordareal ingår i utredningen. Denna har fördelats på fyra revir samt inom vart och ett av dessa på grupper, avgränsade efter hemmanens taxeringsvärde sålunda:

grupp I	— taxeringsvärde	intill	5 000: — kr.
» II	— »	5 000—10 000:	— »
» III	— »	10 000—15 000:	— »
» IV	— »	över	15 000: — »

För var och en av dessa grupper har uträknats, huru stor del av resp. hemmans förråd av dels endast övermogen skog samt dels övermogen samt mogen skog, som skulle behöva realiseras för att likvidera fastighetsägarnas skulder. Virkets rotvärde har därvid uppskattats med ledning av de vid 1928 års allmänna fastighets-taxering tillämpade värdena. Utredningens resultat meddelas här nedan.

Dessa siffror giva förvisso intet som helst belägg för talet om att böndernas skuldsättning skulle leda till en katastrofal uthuggning av skogen. Tvärt om får det anses vara både skogsbiologiskt och socialt gagneligt, om bönderna kunde få utnyttja de 5 à 50 % av den övermogna och skadade skogen, varom det rör sig, för att göra sig skuldfria. De hade dock därefter minst hälften av det skadade samt hela det mogna men friska virkesförrådet i behåll.

TABELL IV.

O m r å d e	För likviderande av skulderna behöver realiseras nedanstående procent av den övermogna och skadade skogen.				
	grupp I	grupp II	grupp III	grupp IV	samtliga grupper
Revir A.	37	31	5	11	14
» B.	24	10	10	10	10
» C.	56	26	13	19	19
» D.	53	29	29	17	25
	För likviderande av skulderna behöver realiseras nedanstående procent av mogna samt övermogna och skadade skogen				
	grupp I	grupp II	grupp III	grupp IV	samtliga grupper
Revir A.	17	11	2	5	6
» B.	10	5	5	4	5
» C.	14	8	4	6	6
» D.	27	12	11	5	9

Allt som kan framskaffas av reella bevis pekar sålunda hän på, att införande av fri disposition till skogarna i Lappmarken icke skulle komma att leda till någon för hastig realisation av dessa. I och med detta hava även alla de konstruktioner om vådor av skogsbiologisk och social natur, som skulle orsakas av en friare lagstiftning, förlorat sin beviskraft. Därmed är emellertid ej sagt, att icke skogens förnygringsproblem i Lappmarken måste ägnas en synnerlig uppmärksamhet. Den nya skolans män anlägga emellertid även på detta område en helt annan syn än utsyningstvångets anhängare. Dessa senare anse, att de förnygringssvårigheter, som ovedersägligen förefinnas i vissa delar av Lappmarken, tvinga till ett ytterst långsamt tillgodogörande av det mogna virkeskapitalet; de leva i den tron, att förnygringssvårigheterna bli mindre om man ställer dem på framtiden. Den nya skolan ser på dessa spörsmål på ett helt annat sätt. För dess anhängare ter sig först och främst själva förnygrings-

frågan ej så gigantisk. Stora arealer av Lappmarken äro lättföryngrade. Detta gäller så gott som samtliga dalgångar. Återväxten kommer där lika lätt som i sydligare landsdelar. Svårigheterna möta på vattendelarnas platåland. Att förnygringen å dessa kan vara besvärlig att erhålla och stundom kräver omfattande arbeten, är emellertid intet skäl att ställa den på framtiden. Svårigheterna bliva därigenom ej mindre utan kanske snarare större; senaste markbiologiska undersökningar visa hän på att råhumusens kemiska beskaffenhet kontinuerligt försämras med beståndets tilltagande ålder. Fröåren lära ej heller komma tätare i framtiden. Skäl föreligga alltså för att omedelbart angripa förnygringsproblemet i hela den omfattning, som tillgängliga medel och arbetskrafter medgiva. Skall detta ske, måste emellertid den gamla oväxtliga skogen successive bort. Där den står kvar, kan förnygringsarbetet ej bedrivas. Lappmarken behöver därför en stark förnygringslag i stället för en ransoneringslag.

Den nya meningsriktningens anhängare önska sålunda ett snabbar omförande av de oväxtliga skogarna till produktiva bestånd, men de tro å andra sidan ej, att någon våldsamt exploatering på kort tid är att befara. De hysa ej någon fruktan för att några sociala omkastningar och försörjningssvårigheter för Lappmarkens befolkning skola orsakas av avverkningspolitikens omläggning. De tro i stället att en dylik omläggning kommer att ej blott tillfälligt utan jämväl bestående medföra socialt gäneliga verkningar.

De nuvarande formerna för lappländskt skogsbruk skänka få arbetstillfällen. Det nu tillämpade systemets bärande idé är en försiktig, uttänjd hushållning med ett urgammalt virkesförråd. Tillväxten är låg, avverkningen än mindre och skogsvårdsarbetena på grund av statsförmyndarskapets dödande av de enskildes intresse av föga omfattning. Arbetstillfällena måste under sådana omständigheter bliva så begränsade, att man är berättigad att kalla lappmarkslagen för en socialt skadlig lag.

En omläggning av systemet enligt ovan antydda linjer skänker däremot kontinuerligt rikligare förvärvsmöjligheter. De ökade för-

yngringshuggningarna i den gamla skogen åtföljas av diverse arbeten till återväxtens befrämjande, såsom dikningar, skogsodlingar och röjningar. I den mån förefintliga eller nya ungskogar växa upp, taga sedan beståndsvårdshuggningarna vid i en ständig kretsgång. Lapplands skogsbruk har övergått till att bli produktivt.

Ett par av södra Lappmarkens största skogsägare hava sökt att få fram ett siffermässigt uttryck för huru arbetstillfällena inom skogsbruket gestalta sig i trakter under fri hushållning i jämförelse med Lapplands statsreglerade skogsbruk. De hava i sådant syfte undersökt huru stor arbetsmängd och utbetald arbetskostnad, de lagt ned å sina *egna* fastigheter inom Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län. De utbetalda kostnaderna, vilka endast avse sådana arbeten, som utförts å egna skogar och alltså ej inkludera köpvirke i någon form eller flottning, hava uträknats i medeltal per har skogsmark. Resultaten av denna undersökning te sig på följande sätt.

Bolaget A. äger inom Västernorrlands län 72 248 har fria skogar. Å dessa nedlades 1927 795 327 kr. i arbetslöner eller 11: 01 kr per har prod. mark.

I Jämtlands län (i dess nordligaste delar) äger bolaget 38 883 har fria skogar, varå samma år i arbetslöner nedlades 375 135 kr. eller 9: 65 per har.

TABELL V.

Arbetets art	Nedlagd arbetskostnad per har prod. mark					
	Västerbottens län Lappmarkslag		Jämtlands län fria skogar		Västernorrlands län fria skogar	
	kr.	%	kr.	%	kr.	%
Avverkning i mogen och övermogen skog	4: 30	72	5: 68	59	5: 51	50
Skogsvårdsarbeten och gallringar	1: 34	23	3: 55	37	4: 24	39
Diverse arbeten	0: 31	5	0: 42	4	1: 26	11
Summa:	5: 95	100	9: 65	100	11: 01	100

I Västerbottens län äger bolaget 63 022 har under lappmarkslagen, varå under samma år nedlades 375 046 kr. eller 5: 95 per har.

Dessa arbetskostnader fördela sig i olika länen på skilda slag av arbeten på följande sätt.

Bolaget B, vilket besitter sammanlagt 175 000 har prod. mark, har verkställt liknande undersökningar för treårsperioden 1925—1927 och har därvid i medeltal för år kommit till följande belopp utbetalda arbetslöner å egna skogar.

	kronor per har
Norrbottnens kustland (fria skogar)	10: 88
Västerbottens lappmark (lappmarkslagen)	6: 03
Västernorrlands län (fria skogar)	12: 03
Jämtlands län (norra delen; fria skogar)	10: 96

Samtliga ovanstående siffror från Västerbottens län hänföra sig till Lappmarkens sydligaste och biologiskt gynnsammaste områden, vars klimatiska förhållanden relativt obetydligt avvika från angränsande län. Man torde vara berättigad säga, att lappmarkslagen under sin 60-åriga tillvaro ej varit i stånd att framdriva ett socialt mera gagneligt tillstånd än vad fallet varit med den fria skogshushållningen. Snarare råder ett motsatt förhållande.

Vid behandlingen av frågan om skogslagstiftningens sociala återverkningar vill jag till sist redogöra för en verkställd undersökning om det lappländska jordbrukets föregivna svaga avkastningsförmåga och behov av stöd av skogsbruket. Då jag, enligt vad ovan sagts, icke tror på en hastig virkesrealisation som följd av en lagändring, tillmäter jag ej spörsmålet om jordbrukets räntabilitet i Lappmarken någon större vikt vid förevarande frågors bedömande. Då emellertid just denna detalj tidigare varit uppmärksammas och omdebatterad, förtjänar den första objektiva undersökning som verkstälts på området, återgivas.

Den verkställda utredningen avser dels brukningsdelarnas storlek vid jordbruket i kustlandet och Lappmarken och dels medelskördens storlek i kg. per har i dessa landsdelar under en serie år.

Undersökningen har givit vid handen, att lappmarksjordbruken i genomsnitt hava avsevärt mindre åkerareal än kustlandets jordbruk. Denna skillnad uppväges emellertid av att inlandets brukningsdelar hava mångdubbelt större arealer naturlig äng.

TABELL VI.

O m r å d e	Medelarealen	
	Åker har.	Antal har äng, som belöper per har åker
Norrbottens län lappmarken ...	2.2	10.6
» » kustland	3.8	1.8
Västerbottens läns lappmarken .	2.2	8.2
» » mellanbygden	3.8	1.7
» » kustlandet ...	5.8	0.3

Det i tablån införda området »mellanbygden» i Västerbottens län tillhör så gott som helt kustlandet.

På grund av de stora arealerna naturlig äng blir foderproduktionen per brukningsdel i Lappmarken knappast mindre än i kustlandet. Detta framgår tydligt av att antalet djur, som hålles per har åker, är mycket större i det förra området än i det senare.

TABELL VII.

Antalet kor per hektar åker						
Storleksgrupper	Norrbottens län		Västerbottens län			
	Kust- landet	In- landet	Kust- landet	Mellan- landet	In- landet	
1 har	2.8	5.7	1.7	1.9	4.1	
1—2 »	1.5	2.3	1.0	1.3	2.1	
2—5 »	1.0	1.4	0.7	0.8	1.3	
5—10 »	0.7	0.8	0.6	0.6	0.9	
10—20 »	0.6	0.6	0.5	0.5	0.7	
20—30 »	0.5	0.4	0.4	0.4	0.6	
30—50 »	0.4	0.5	0.4	—	—	
50—100 »	0.5	0.3	0.5	0.2	—	
över 100 »	0.3	—	0.8	—	—	
medeltal för samtliga	0.9	1.8	0.6	0.8	1.6	

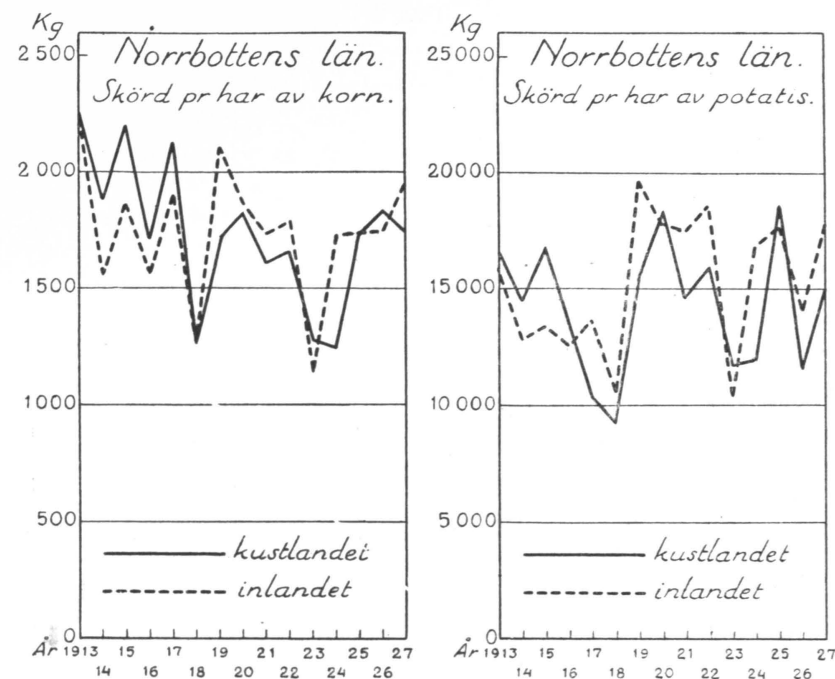

Fig. 2.

I nedanstående tablåer äro sammanförda uppgifter angående skörden per hektar av korn och potatis inom de olika delarna av Norrbottens och Västerbottens län under vart och ett av åren 1913—1927. Uppgifterna äro hämtade från den officiella jordbruksstatistiken.

Kurvorna i tablåerna giva vid handen, att skörderesultaten i kustland och inland följa varandra nära under olika år. De dåliga åren komma icke tätare i Lappmarken än i kustlandet.

TABELL VIII.

	Korn	Potatis	Vallhö
Norrbottens läns kustland ...	1 738 kg	14 169 kg	2 959 kg
» » inland	1 747 »	15 291 »	2 823 »
Västerbottens läns kustland	1 425 »	13 089 »	2 216 »
» » mellanbygd	1 304 »	13 290 »	2 273 »
» » inland ...	1 437 »	15 300 »	2 685 »

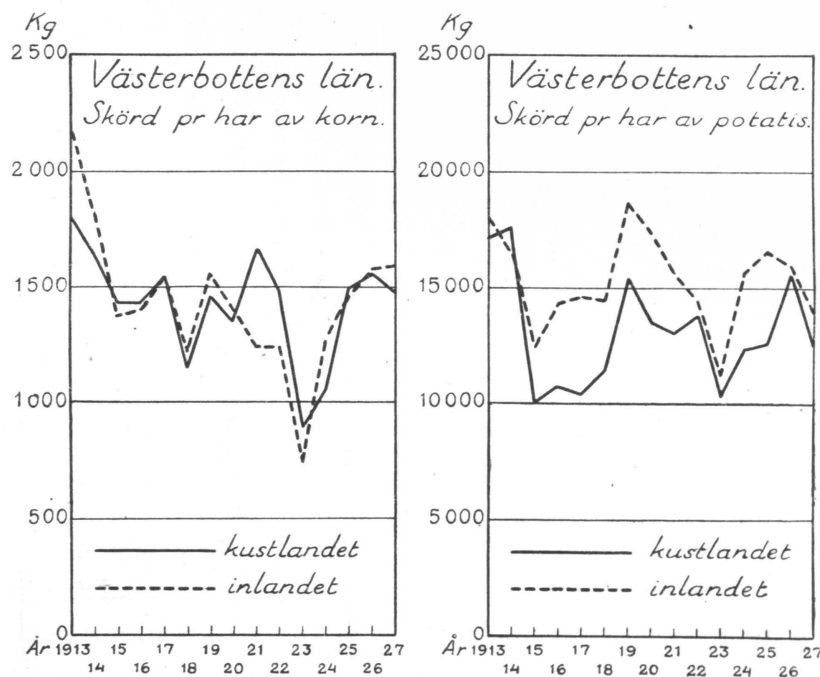

Fig. 3.

Söker man vidare bilda sig en uppfattning om jordens genomsnittliga bördighet i kustland och inland, kunna följande uppgifter om skörden per hektar i medeltal för hela 15-årsperioden 1913—1927 tjäna som måttstock:

Vid en jämförelse mellan kustland och inland inom varje län för sig framträder sålunda icke någon genomgående olikhet, som kan tolkas som en bestående skillnad i avseende på jordens allmänna bördighet och avkastningsförmåga. Trots hårdare klimat och även i övrigt ogynnsammare förhållanden synes alltså åkerjorden i de inre delarna av övre Norrland icke vara underlägsen kustlandets åkerjord.

Ej heller från denna jordbruksutredning kan man sålunda hämta något stöd för påståendet, att lappmarken av sociala skäl måste hava en strängare skogslagstiftning än kustlandet.

SLUTORD.

Nordsveriges skogslagsfråga synes vara ett svårlöst problem, om vars rätta lösande stridiga meningar råda. Måhända skulle hela saken te sig betydligt enklare, om man skalade bort alla de icke skogliga spörsmål, av vilka problemets skogliga kärna numera blivit nästan helt undanskymd. Om vi blott få en sådan lösning av frågan, att rationell skogsvård kan utövas och blir utövad i Lappmarken, så komma även de sociala intressena att bli väl tillgodosedda. Ty den mest intensiva produktionen skapar i längden även det högsta välståndet.

Nils Schager